

Cel projektu

Celem projektu, mającego międzynarodowy charakter, jest podjęcie badań porównawczych dotyczących kondycji społeczeństwa obywatelskiego w krajach Europy Środkowej i Wschodniej niemal trzydzieści lat po upadku systemu komunistycznego (1989-1991). Trzy dekady rozwoju politycznego, ekonomicznego i społecznego w regionie to dobra cezura czasowa, aby postawić ponownie pytanie o związek, jaki zachodzi między rozwojem społeczeństwa obywatelskiego, demokracją i demokratyzacją oraz zbadać wyzwania, przed jakimi stoją dzisiaj aktorzy społeczeństwa obywatelskiego. Badania empiryczne prowadzone będą w siedmiu wybranych do analizy krajach (Polska, Węgry, Rumunia, Serbia, Bośnia i Hercegowina, Ukraina, Rosja), które reprezentują różny poziom rozwoju politycznego (w sensie zaawansowanie procesu demokratyzacji i konsolidacji demokracji) i ekonomicznego (członkostwo w Unii Europejskiej lub jego brak). Projekt ten łączyć będzie perspektywę teoretyczną i empiryczną, wykorzystując różnorakie metody nauk społecznych (jakościowe i ilościowe oraz analizę teoretyczną), pozwalające na zbadanie funkcji, jakie spełniają różne formy aktywności i zaangażowania obywatelskiego oraz stosunku obywateli do społeczeństwa obywatelskiego (postawy i poziom zaufania) w poszczególnych krajach, jak również związku między rozwojem aktywnego społeczeństwa obywatelskiego a konsolidacją demokracji i relacji między społeczeństwem obywatelskim a państwem. Postawy obywateli mają wpływ na oraz są warunkowane przez kulturę polityczną, poziom zaangażowania, kapitał społeczny oraz edukację obywatelską. Wybrane społeczeństwa różnią się pod względem kultury politycznej i postaw obywatelskich, ale tym, co je dzisiaj łączy wydaje się być wysoki poziom apatii społecznej oraz braku zaufania do społeczeństwa obywatelskiego, a szczególnie do organizacji międzynarodowych i transnarodowych, które do niedawna angażowały się na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i demokracji w Europie Środkowo-Wschodniej. Do podjęcia takich badania skłania nas również dynamika rozwoju inicjatyw obywatelskich, która sprawia, że coraz częściej obok typowych organizacji pozarządowych w różne formy wywierania wpływu i osiągania celów społecznych angażują się ruchy społeczne oraz mniej sformalizowane, oddolne rodzaje aktywności obywatelskiej.

Kluczowe pytanie badawcze stawiane w tym projekcie jest następujące: Co decyduje obecnie o sile lub słabości społeczeństwa obywatelskiego w krajach do niedawna określanych mianem postkomunistycznych? Jakie czynniki warunkują jego potencjał, w tym potencjał związany z umacnianiem demokracji? Projekt ten odchodzi od popularnego w literaturze przedmiotu wyjaśnienia genetycznego wskazującego, że jednym z głównych czynników warunkujących rozwój społeczeństwa obywatelskiego i osłabiających jego potencjał jest dziedzictwo poprzedniego systemu na rzecz szerszej, wieloaspektowej perspektywy wyjaśniającej.

Znaczenie projektu

Celem projektu jest otwarcie nowego etapu badań nad społeczeństwem obywatelskim po transformacji ustrojowej w oparciu o wieloaspektową perspektywę porównawczą. Dzięki udziałowi w projekcie partnerów z trzech zagranicznych uczelni (University of Nebraska-Lincoln, College of William and Mary oraz University of British Columbia), którzy posiadają wieloletnie doświadczenie w badaniu organizacji obywatelskich w kilku krajach Europy Środkowo-Wschodniej, będzie możliwe wykorzystanie różnych perspektyw i metod badawczych do realizacji wspólnych celów badawczych. Punktem wyjścia współpracy są wspólne założenia badawcze i hipotezy, a jej najistotniejszym przejawem będą wspólne analizy i konsultacje wyników badań na wszystkich etapach oraz zaplanowane publikacje obejmujące m.in. artykuły naukowe, dwie monografie oraz numer tematyczny międzynarodowego czasopisma politologicznego. Wymiernym rezultatem badań będzie również wielonarodowa ankieta dotycząca postaw obywatelskich i innych aspektów funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego przeprowadzona w siedmiu wybranych do analizy krajach, której wyniki będą dostępne publicznie. Istotny wkład do badań wniesie przyjęta perspektywa porównawcza, która pozwoli na analizę społeczeństw obywatelskich w trzech dość odmiennych grupach krajów, różniących się przede wszystkim poziomem zaawansowania demokracji, który wpływa także na funkcjonowanie społeczeństwa obywatelskiego oraz jego udział w kształtowaniu rzeczywistości społecznej i wywieranie wpływu na porządek instytucjonalno-prawny. Wyniki przeprowadzonych badań empirycznych (ankiety, badania fokusowe i wywiady pogłębione) będą konsultowane z ekspertami i praktykami (aktorami społeczeństwa obywatelskiego) wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej oraz prezentowane podczas międzynarodowych konferencji. Osiągnięte rezultaty badawcze wniosą istotny wkład nie tylko do nauk społecznych, ale będą również ważnym źródłem wiedzy dla samych aktorów społeczeństw obywatelskich w regionie.